

Helsingin kaupungin työllisyyspalvelut kiittää valtiovarainvaliokunnan työ- ja elinkeinojaostoa mahdollisuudesta päästä lausumaan valtion talousarvioesityksen 2024 vaikutuksista työllisyyteen ja yrittäjyyteen. Työllisyyspalvelut huomauttaa, että varattu lausuntoaika on poikkeuksellisen lyhyt ottaen huomioon asian merkittävyyden.

Helsingin kaupunki tarjoaa nykyisellään erilaisia palveluita työnhakijoille osana työllisyyden kuntakokeilua ja yrityksille etenkin osana kaupungin yleisen toimialan palveluita. Helsinki on ottamassa vastuuta julkisista työvoimapalveluista 1.1.2025 aloittavana itsenäisenä työvoimaviranomaisena ja kantaa jatkossa yhä suurempaa taloudellista vastuuta työttömyysturvasta. Tästä näkökulmasta vuoden 2024 valtion talousarviolla on merkittäviä seuraaviin vuosiin ulottuvia kuntatalousvaikutuksia, joita ei ole kuvattu esityksessä riittävän tarkasti.

Helsingin kaupungin työllisyyspalvelut haluaa tuoda valiokunnan tietoon seuraavat keskeiset esitykseen liittyvät huomiot:

- 1) TE2024-muutostalustukset kunnille on arvioitu selvästi alakanttiin.
Kustannuksia kertyy usealta vuodelta ja erityisesti
tietojärjestelmäintegraatioista**
- 2) Talent Hub -rahoituksen poisto uhkaa vakiintumassa olevia osaavan työvoiman
maahanmuuttoa ja asettautumiseen liittyviä palveluita**
- 3) Julkisten työvoimapalvelujen leikkaus on perusteeton tässä
suhdanteilanteessa, sillä työnhakijoiden palvelutarpeen voi ennakoida
lisääntyvän lähitulevaisuudessa**
- 4) Yritystoiminnan kehittämispalveluiden lakkauttaminen voi haitata pk-yritysten
kasvua ja kykyä työllistää**
- 5) Työttömyysturvan muutokset heikentävät epätyypillisten työsuhteiden
vastaanottamisen kannusteita**

Miten arvioitte talousarvioesityksen lukuun 32.30 sisältyvien muutosten vaikuttavan paikallisella tasolla?

35. Valtion korvaus kunnille TE-palvelu-uudistuksen muutuskulujen kattamiseen

TE24 -muutostalustuksiin varattu tuki on täysin riittämätön ja todellinen muutostalustus on vähintään kolminkertainen suhteessa 34 M€ korvausesitykseen, riippuen syntyvien työvoimaviranomaisten määrästä. Muutostalustuksia on Helsingissä kertynyt jo vuodesta 2021 ja niitä tulee vielä 1.1.2025 jälkeenkin, sillä erityisesti TE24-uudistuksen tietojärjestelmäkehitykseen jaa siitä vastaavaan TE-digi-hankkeeseen liittyy vielä monia epävarmuuksia.

Pelkästään Helsingissä on laskettu uudistuksesta kertyvän henkilöstöön kohdistuvan muutostalouden olevan vuodelle 2023 2,3 M€ ja vuodelle 2024 4,2 M€. Muutokseen liittyvistä palveluhankinnoista johtuva muutostalouden arviomme mukaan vuodelle 2023 0,4 M€ ja vuodelle 2024 0,5 M€. Tila- ja työvälinekustannuksia on vielä mahdollista nykyisellä tiedolla laskea, mutta pelkästään jokainen yksittäinen integraatio jonkin kunnan järjestelmän (esim. taloushallinto) ja käyttövelvoitteen alaisen valtion järjestelmän välillä on kustannuksiltaan arviolta 0,3 M€.

40. Alueiden kestävä kasvun ja elinvoiman tukeminen

Momentin 40 osalta esitetään Talent Hub -rahoituksen poistoa. Rahoituksella on kyetty kehittää alueellisia yhteistyömalleja, jotka tarjoavat asiakaslähtöisiä organisaatorajat ylittäviä palvelupolkuja kansainvälisten osaajien houkuttelun, rekrytoimisen, asettautumisen ja integroitumisen tueksi sekä yritysten ja kansainvälisten osaajien kohtaamiseksi.

Talent Hub -rahoitus on ollut myös Helsingille ja koko pääkaupunkiseudulle tärkeä väylä rahoittaa työperusteiseen maahanmuuttoon liittyviä palveluita, kuten pääkaupunkiseudun kuntien yhteis palvelupiste International House Helsinkiä sekä työperäisen maahanmuuton puoliso-ohjelmaa. Jos osaavan työvoiman maahanmuuttoa ja asettautumista ei haluta vaikeuttaa, tulisi rahoitus poistamisen sijaan vakiinnuttaa.

51. Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut

Työllisyysmäärärahoista ollaan talousarvioesityksessä leikkaamassa 41 M€ ilman mitään varsinaista perustetta. Tilanteessa, jossa työttömyys on lähtenyt kasvuun, tätä voidaan pitää haitallisena päätöksenä julkisen palvelujärjestelmän kantokyvyn kannalta. Samaan aikaan lainsäädännössä on määritelty hyvin tiukka Pohjoismainen työvoimapalvelumalli, jonka toteuttaminen vaatii paljon resursseja. Vuoden 2024 osalta leikkaus osuu niihin kuntiin, kuten Helsinki, jossa toimii työllisyyden kuntakokeilu. Järjestämisvastuu palveluista on kuitenkin siirtymässä pysyvästi kuntiin 1.1.2025 alkaen.

Näyttää siltä, että työvoimapalvelut siirtyvät kuntiin aliresursoituna tuoden mukanaan runsaasti kiinteitä kuluja ja lisävastuuta työttömyyden kustannuksista. Perustelematon mekaaninen rahoituksen tason leikkaus momentilta 51 samalla, kun työvoimapalveluiden järjestämisvastuu siirtyy, näyttäisi olevan vastoin kuntien rahoitusperiaatetta.

ELY-keskukset ovat hankkineet olemassa oleville pk-yrityksille liiketoiminnan kehittämisen ja kansainvälistymisen palveluja, joiden rahoituksen (13 M€ vuonna 2023) on todettu hallitusohjelmassa päättyvän. Helsingin kaupunki tarjoaa yleisen toimialan yrityspalveluita, joiden kohderyhminä ovat olleet aloittavat yritykset ja varhaisen vaiheen kasvuyritykset. Kaupungeilla ei ole nyt poistuvan kaltaista palveluntarjontaa pk-yrityksille liiketoiminnan kehittämiseksi, vaan kunnallisista yrityspalveluista on nyt voitu ohjata yrityksiä ELY-keskuksen hankkimien palveluiden asiakkaisiksi. Erityisesti Työllistä taidolla- ja Startti Plus -palvelut on koettu hyödyllisiksi.

Asiakastarpeet ja asiakkaiden odotukset myös olemassa olevien yritysten kehittämiseksi eivät tule poistumaan ja etenkin nykyisessä taloustilanteessa niille saattaisi olla erityinen kysyntä. Esityksen mukaan palvelut kuitenkin lakkaavat, eikä pk-yrityksillä ole kykyä tai taitoa hankkia niitä täysin omakustanteisesti. Kaupungin yrityspalveluihin tulee kohdistumaan kysyntää tarjota ELY:n päättäviä yritysten kehittämispalveluja korvaava palvelutarjoama, johon ei kuitenkaan ole rahoitusta, hankintaosaamista tai kyvykkyyttä tuottaa palvelua itse. ELY:n asiantuntijaverkostossa toimivien palveluntuottajien liiketoiminta on vaarassa loppua, jolloin substanssiosaamista yritysten liiketoiminnan kehittämistä ja kansainvälistymistä tukevista asiantuntijapalveluista katoaa. Näin palvelua ei tulevaisuudessa ole samalla tavalla hankittavissa tulevaisuudessa, vaikka siihen myöhemmin löytyisikin rahoitusta.

Kipupisteet työllisyyden ja yrittäjyyden edistämisessä vuonna 2024 ja lähivuosina

Yrittäjyys

Yrittäjyyden muodot kehittyvät ja tarpeet eri yrittäjyyden muotojen (mm. kevytyrittäjyys, alustatalousyrittäjyys) tukemiseksi kasvavat. Nykyiset tukipalvelut aloittaville yrityksille ja alkuvaiheen yritykselle ovat geneerisiä, vaikka tarpeet ovat moninaisia. Tulevaisuudessa on todennäköistä, että vastentahtoinen ns. pakkoyrittäjyys tulee kasvamaan, mikä voi aiheuttaa laajenevia sosiaalisia ongelmia. Nykyiset rakenteet eivät tue sujuvaa liikkumista yrittäjyyden ja palkkatyön välillä, mikä estää siirtymistä palkkatyöstä yrittäjäksi tai yrittäjästä palkkatyöhön. Maahanmuuttajayrittäjyys on myös koko ajan kasvava trendi, joka luo tarvetta uusille palveluille, mutta valtakunnalliset palvelut maahanmuuttajayrittäjille puuttuvat.

Kehittämällä skaalautuvia julkisia palveluja, parannetaan niiden kustannustehokkuutta. Yrittäjille suunnattujen palvelujen pitäisi olla samalla tasolla kuin Verohallinnon palvelut. Yleisimmät palvelutarpeet pitää saada hoidettua sähköisissä kanavissa ja myös asiantuntijapalveluja pitää voida kehittää skaalaaviin digiympäristöihin. TE24-uudistukseen liittyy merkittäviä haasteita liittyen valtion tarjoamaan, käyttövelvoitteen alaiseen tietojärjestelmäkokonaisuuteen sekä datan liikkumista koskevaan sääntelyyn.

Osa-aikatyön merkitys

Helsingin elinkeinorakenteessa korostuvat palvelualat, jossa tarvitaan paljon työvoimaa osa- tai määräaikaisiin työsuhteisiin. Monelle vaikeasti työllistyvälle realistisin tapa päästä avoimille työmarkkinoille on tällainen epätyypillinen, osa-aikainen tai määräaikainen työsuhte. Siksi puolen vuoden työssäoloehto on paikoin haastavaa saada täyteen. Työssäoloehdon pidentäminen voi heikentää työttömän kannustetta ottaa vastaan epätyypillistä työsuhdetta.

Työssäoloehdon pidentämisellä on kustannuksia nostava vaikutus kotikunnan työttömyysetuuden rahoitusvastuun suuruuteen. Kuntien rahoitusvastuuta tulisi muuttaa siten, että työvoimaviranomaisella on, silloin kun se on perusteltua, aina riittävä kannuste ohjata tai välittää työnhakija myös epätyypilliseen työsuhteeseen avoimille työmarkkinoille.

Myös työttömyysetuuden sovittelun suojaosasta luopumisen vaikutuksia kokonaan työttömiin tulee seurata. Osa-aikatyöstä kokoaikatyöhön siirtymisen kannusteiden parantaminen sekä sovittelun selkeyttäminen ovat kannustettavia tavoitteita. Toisaalta kokonaan työttömien kannustimet ottaa vastaan erityisesti vähäisten työtuntien keikka- tai osa-aikatyötä heikkenevät.

Rahoituksen siirtyminen työllisyyden ja yrittäjyyden edistämiseen liittyvän tehtävän siirtyessä

Muutosturva on kokonaisvaltainen toimintamalli henkilöstön irtisanomis- ja lomautustilanteisiin. Se pyrkii ehkäisemään työttömyyttä ja auttaa työntekijöitä työllistymään uudelleen mahdollisimman pian muutosneuvotteluiden, irtisanomisen tai lomauttamisen jälkeen. Muutostilanteessa työnantajille ja henkilöasiakkaille tarjotaan neuvontaa, tietoa sekä ohjausta palveluihin. Muutosturvan käynnistää työnantajan työvoimaviranomaiselle tekemä ilmoitus. Jos irtisanomisia tapahtuu useissa toimipisteissä, tulee ilmoituksen vastaanottajan koordinoida muutosturvamallia. Koska Helsingissä on korostuneen paljon yritysten pääkonttoreita, on todennäköistä, että Helsingin työllisyyspalveluille tulee koitumaan suurta hallinnollista taakkaa tilanteissa, joissa yritykset irtisanovat henkilöstöä samanaikaisesti eri puolilla Suomea. Jotta muutosturvan toimintamalli toimisi jatkossakin, olisi koko maan kannalta tärkeää, että tähän tehtävään osoitetaan riittävät resurssit.

Kuntouttavan työtoiminnan siirtymistä hyvinvointialueilta kunnille selvitetään parhaillaan. Mikäli kyseinen palvelu siirtyy kuntiin uutena tehtävänä 2024 tai myöhemmin, myös rahoituksen siirryttävä ja kunnan on voitava päättää toteutustavasta. On hyvä huomata, että tällä hetkellä ei ole näyttöä siitä, että kuntouttava työtoiminta edistäisi siihen osallistuvien työllistymistä. Haasteena on ennemminkin se, ettei hyvinvointialueilla ole kykyä tai resursseja tunnistaa työkyvyn ongelmia ja palvella tosiasiassa työkyvyttömiä henkilöitä, jotka ovat sosiaaliturvajärjestelmän rakenteen vuoksi joutuneet ilmoittautumaan työttömiksi työnhakijoiksi.

Lisätiedot:

Ville Salo
kehittämispäällikkö
Helsingin kaupunki, työllisyyspalvelut
ville.j.salo@hel.fi
040 672 8229